

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У статті подається аналіз стану малого бізнесу в Україні, визначено чинники, які перешкоджають його розвитку та запропоновані шляхи підвищення ефективності розвитку малих підприємств.

Ключові слова: підприємництво, малий бізнес України, розвиток малого бізнесу України, глобалізація економіки.

Постановка проблеми. Мале підприємництво є невід'ємною й обов'язковою складовою існування ринкової конкурентної економіки. Великий капітал, звичайно ж, визначає рівень науково-технічного й промислового потенціалу. Проте основою розвитку країн з ринковою економікою є саме мале підприємництво, як найбільш масова, динамічна й гнучка форма ділового життя суспільства.

Сектор малого підприємництва — невід'ємний, об'єктивно необхідний елемент будь-якої розвиненої господарської системи, без якої економіка та суспільство в цілому не можуть нормально функціонувати і розвиватися. В країнах із ринковою системою господарювання малі підприємства є наймасовішою, найдинамічнішою і найгнучкішою формою ділового життя. Водночас, як важлива складова господарства України мале підприємництво ще не стало суттєвим чинником його перебудови, не активізувало виробничу та інноваційну діяльність.

Ефективність функціонування малих підприємств у довгостроковому періоді, підвищення конкурентоспроможності великою мірою визначаються рівнем управління фінансовими ресурсами. Удосконалення процесу управління фінансовими ресурсами малих підприємств значною мірою пов'язане із дослідженням сучасних тенденцій їх розвитку, визначенням основних напрямків подальшого підвищення ефективності цього управління та умов їхньої реалізації на сучасному етапі економічного розвитку України.

Аналіз досліджень і публікацій. Серед сучасних вітчизняних науковців, які досліджують проблеми розвитку малих підприємств, необхідно відзначити українських вчених Л. Буряка, З. Варналія, Л. Воротіну, О. Стороженка, М. Єрмошенка та інших.

Мета дослідження. Дослідити тенденції розвитку малого підприємництва в Україні, виявити причини його гальмування.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сьогодні відбувається зміщення пріоритетів з кількісних показників, які визначають розміри підприємства, до якісних показників, що характеризують сам продукт, послугу, новацію, яка наділена новими споживчими якостями. За таких умов по природі жорсткі й громіздкі структури підприємств-індустріальних гігантів опиняються в закономірному програші порівняно з гнучкими й динамічними малими підприємствами, які здатні швидко реагувати на найменші зміни ринкової кон'юнктури, споживчого попиту, виявляти й задовольняти нові потреби і, таким чином, завойовувати певні сегменти ринку й певне коло споживачів. При цьому, вирішальну роль у зміні таких пріоритетів відіграв новий етап науково-технічної революції, що розпочався в середині 70-х років ХХ ст. Він зумовив посилення спеціалізації виробництва, зменшення в багатьох галузях оптимальних розмірів підприємств, призвів до індивідуалізації попиту й стрімкого розширення номенклатури товарів і послуг, а також забезпечив сектор малого бізнесу технікою і обладнанням, адекватним його розмірам. В умовах сьогодення змінюється й психологія споживача, який дедалі більше відходить від стандарту і хоче споживати індивідуальні продукти. Відбувається диференціація попиту та індивідуалізація споживання, що створило сприятливі передумови для розвитку малого підприємництва. Дослідники сектора малого й середнього бізнесу розділяють підприємства у цій сфері на дві головні групи:

- *Перша група:* підприємства, які прямо або опосередковано пов'язані з великим бізнесом, тобто, будучи юридично самостійними одиницями, вони працюють на контрактній основі з великими підприємствами, виконуючи субпідрядні роботи. Їхні характерні особливості: спеціалізація на виробництві обмеженого асортименту деталей і вузлів, що звільняє великі підприємства від необхідності їх виготовлення у своїх цехах; гнучкість і швидкість переобладнання виробництва і модернізації моделей продукції, що дає змогу долати технічний консерватизм і жорсткість структур великого бізнесу; нижчі затрати на продукцію та послуги; виконання ролі «полігонів» для впровадження інновацій та експериментаторів під час обслуговування нових товарів, які виробляються великими підприємствами.

- *Друга група:* економічно і юридично самостійні підприємства, які безпосередньо конкурують з великим бізнесом та між собою на ринку [1, с.14].

У зв'язку з процесами роздержавлення продовжуються структурні зрушення у формах власності малих підприємств, спостерігається тенденція до подальшого зменшення частки підприємств, заснованих на державній формі власності. Якщо в 1992 р. на початку

приватизації кожне п'яте підприємство було державним, то в 2008 р. підприємства, які мають недержавну форму власності, склали 96,4% від загальної кількості.

Вітчизняні науковці низьку прибутковість пов'язують з надмірною багатопрофільністю малих підприємств. З цих позицій вони не витримують конкуренції, характеризуються меншою стабільністю, оскільки диверсифікація вимагає високої маневреності у використанні фінансових ресурсів.

Світовий досвід, навпаки, доводить, що найбільшій ефективності мале підприємство досягає при спеціалізації за певним видом діяльності. Спеціалізація дозволяє більш продуктивно використовувати різноманітні здібності працівників, що призводить до збільшення загального обсягу виробництва. У свою чергу, збільшення реального обсягу виробництва призводить до збільшення реальних прибутків підприємства, що позитивно впливає на його фінансовий стан. Фінансовий стан держави в цілому теж значною мірою залежить від фінансового стану кожного конкретного підприємства. З іншого боку, за умови використання новітньої техніки, технологій, вузької спеціалізації мале підприємство є серйозним конкурентом, що підриває монополістичні позиції великих корпорацій [3, с. 61].

Серед чинників, які впливають на високий рівень збитковості малих підприємств, необхідно назвати:

- низький рівень технічної озброєності;
- низький управлінський рівень;
- відсутність системи самоорганізації та повної інформації про стан і кон'юнктуру ринку;
- прагнення до максимальної самостійності, в той час як більшість зарубіжних малих підприємств працює в умовах субпідряду, франчайзингу тощо.

Загалом малі підприємства вирішують фінансові труднощі шляхом виходу до сфери неконтрольованого фінансового і нефінансового обороту.

Розширення мислення українських підприємців від локальних до глобальних масштабів, як частини стратегічного плану розвитку бізнесу, вимагає повної зміни принципів поведінки. Сьогодні у контексті глобалізації мале підприємництво розглядається як невід'ємний елемент міжнаціональної взаємодії. Тому, говорячи про середовище бізнес-підтримки, необхідно мати на увазі середовище підтримки глобального розвитку. Така дія повинна відповідати дії принципу синтезу, коли із окремих елементів збирається великий механізм [5; 115].

Вивчення вітчизняного досвіду створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва в умовах глобалізації світової економіки вказує на наступне:

- глобалізація економіки вносить корективи у розвиток та діяльність всіх без винятку об'єктів ринку. Дослідження змін ринку під впливом глобалізації є необхідною передумовою плавного переходу економіки України до рівня глобальної економіки;

- глобальний підхід, який сьогодні починає витісняти галузевий підхід до аналізу стану економіки дозволяє використовувати нові методи підтримки та розвитку підприємництва, одним з яких є кластеризація.

Висновки. Фінансова діяльність малих підприємницьких структур — це об'єктивне явище розвитку світової економіки, зумовлене суспільним поділом праці, розвитком якісних і кількісних параметрів суспільного виробництва й обміну, альтернативними варіантами ефективного вкладу капіталу, що, у свою чергу, вимагає більш повного використання чинників виробництва, підвищення конкурентоспроможності продукції, позбавлення від неефективного використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів і значною мірою залежить від створення інноваційного середовища.

Незважаючи на позитивні зрушення, які відбулися в результаті впровадження прийнятих в останні роки рішень щодо створення сприятливого клімату функціонування сфери малого підприємництва, основні перешкоди для розвитку малого підприємництва залишилися тими, що і в минулі роки.

Негативно впливають на розвиток малого бізнесу такі стримуючі чинники, як загальний спад вітчизняного товарного виробництва, зростання цін, високий рівень інфляції, низький рівень платоспроможності населення, корупція.

Можна стверджувати, що на сучасному етапі розвитку малого підприємництва в Україні хоч і спостерігається стійка тенденція росту, але відносні та абсолютні показники залишаються на низькому рівні.

Для того, щоб малий бізнес зайняв, як в інших розвинених країнах світу, належне місце, потрібно виконати принаймні дві умови: можливість розширеного відтворення капіталу та затребуваність результатів праці.

Саме тому актуальною є проблема розробки методів і різних механізмів, які будуть спрямовані на забезпечення ефективного розвитку малого бізнесу в Україні, а отже, і на формування економічної стабільності в Україні.

Тому одним з головних завдань у забезпеченні підвищення ефективності розвитку малих підприємств України на сучасному етапі є суттєве вдосконалення управління фінансовими ресурсами, у тому числі їхньою структурою.

Основною метою такого управління можна визнати забезпечення необхідного рівня фінансування виробничо-господарської діяльності підприємства. Саме для цього розробляється політика формування фінансових ресурсів, найважливішими складовими якої

можуть бути такі елементи: визначення загальної потреби у фінансових ресурсах; розрахунок податкового навантаження на фінансові ресурси; виявлення можливостей зниження податкового навантаження для фінансових ресурсів; максимізація обсягу залучення фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел; забезпечення необхідного обсягу залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел; оптимізація співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Буряк Л.Д. Формування первісного капіталу малих підприємств // Фінанси України.— 2001 .— №1.- С. 12-16.
2. Варналій З.С. Мале підприємництво України як чинник регіонального розвитку: стан та перспективи // Актуальні проблеми економіки. – 2004. - №4. - С. 64—73.
3. Виговська В.В. Малий бізнес України: сучасний стан та перспективи розвитку // Актуальні проблеми економіки. - 2009, - №1. - С.59-64.
4. Должанський І.З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємств: Навчальний посібник.- Київ: Центр навчальної літератури. - 2006. - 384 с.
5. Кириченко О.А., Ваганів К.Г. Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу в Україні // Актуальні проблеми економіки. - 2008.— №1. - С. 103—126.

YAKOVENKO N.M. PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION OF ECONOMY.

In the article the analysis of the condition of small-scale business in Ukraine is considered, factors are designated, which interfere with its development and the ways of increasing of efficiency of development of small enterprises are offered.

Keywords: enterprise, small-scale business, development of small-scale business of Ukraine, economy globalization.

ЯКОВЕНКО Н.Н. ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ.

В статье анализируется состояние малого бизнеса в Украине, определяются факторы, которые препятствуют его развитию и предложены пути повышения эффективности развития малых предприятий.

Ключевые слова: предпринимательство, малый бизнес Украины, развитие малого бизнеса Украины, глобализация экономики.